

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Muistiossa on kiinnitetty oikeaan asiaan huomio; ”Julkisen hallinnon rakenteet ja toimintatavat ovat kuitenkin viimeisten vuosikymmenten aikana monilta osin muuttuneet. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittiset järjestelmät ja palvelut ovat yhä laajemmin yksityisen sektorin tuottamia, keskinäisriippuvaisia sekä erityisesti digitalisaatiokehityksen myötä alttiimpia myös hallinnonalojen rajat ylittäville häiriöille.”

Lisäksi muistiossa on huomioitu oikealla tavalla kansallisen ja kansainvälisen turvallisuusympäristön muutos mm pandemian ja naapurimaamme hyökkäyssodan johdosta. Toiminta- ja turvallisuusympäristön muutos on jatkuvaa ja lainsäädännön on oltava riittävän mukautumiskykyinen vastaamaan sitä mitä viranomaisilta kussakin häiriö- tai poikkeustilanteessa edellytetään.

Muistiossa mainittu tavoite: ”johdonmukainen, ajantasainen ja perustuslain kanssa sopusoinnussa oleva sääntelykokonaisuus, joka tarjoaa edellytykset tehdä erilaisten poikkeustilanteiden hallitsemiseksi oikea-aikaiset päätökset sekä sisältää asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet näiden päätösten toteuttamiseksi” on aivan välttämätön viranomaistoiminnan varmistamiseksi valmiuslain mahdollisesti tullessa voimaan.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

Nykyinen valmiuslaki on yleisluonteinen ja jos valmiuslaki astuisi voimaan, niin useiden viranomaistahojen velvollisuudet ja oikeudet saataisiin voimaan niin, että olisi esim. oikeasti toimeenpanovaltaa erityisesti taloudellisia päätöksiä valmiuslain edellyttämiin velvoitteisiin. Viranomaisvastuulla oleviin tehtäviin kirjaukset taloudellisista vastuutahoista ovat varsin epäselvät vai vastaako esim. pelastustoimi kaikista kuluista, jos se toimii johtovastuussa valmiuslain mukaisissa tilanteissa!? Valmiuslain 13½:ssä varautumisen johtaminen, valvonta ja yhteensovittaminen on ministeriöillä vastuualueillaan, mutta onko yhteensovitusta tosiasiallisesti tehty kokonaisturvallisuus ja jatkuvuudenhallinta huomioiden!? Toimivaltakysymykset oltava selkeämmät niin, että vastuuviranomaisilla on reaaliaikaesti selvillä, mitkä toimivaltuudet ovat ja yhteinen tilannekuva on

myös alueilla olemassa. Muistiossa tämä on oikeasuuntaisesti todettu (s.8); ”

Hallinnonalakohtaiseen lainsäädäntöön sisältyy kaikkiaan noin 80 valmiuslain 12 §:n mukaista varautumisvelvoitetta täydentävää tai siihen asiallisesti rinnastuvaa säännöstä. Erityislakien varautumisvelvoitteet on useimmiten muotoiltu toiminnanharjoittajien velvollisuudeksi huolehtia toiminnan jatkuvuudesta poikkeusolojen lisäksi myös normaaliolojen häiriötilanteissa.”

Valmiuslaissa tulee varmistaa viranomaistenvälinen suojattu tilannetiedon välitys, yhteinen tilannekuva ja kuka vastaa viranomaisten yhteisten turvallisuusverkkojen toimivuudesta eri viranomaistahoilla. Ilman toimivaa ja yhteistä järjestelmää viranomaisilla ei myöskään ole yhteistä tilanneymmärrystä.

Valmiuslain käyttöönottoon liittyvät epäselvyydet (muistio 25.11.2020 alivaltiosihteerin Timo Laaninen, vnk) tulee valmistella selkeiksi ilman tulkinnanvaraa ja korkean kynnyksen määrittäminen ei voi olla este nopealle toiminnalle valmiuslain 1§:n mukaisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Kokonaisturvallisuuden ensisijaisuus on oltava kehitettävän valmiuslain primäärinen tavoite yhteiskuntamme toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi.

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

Normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa viranomaisten käytettävissä olevien erityisten toimivaltuuksien sääntelyn tulee olla kokonaisuus, joissa toiminta on selkeää ja mahdollista. Tämä koskee sekä toimivaltuuksien soveltamistilanteita ja sisältöä koskevaa sääntelyä että toimivaltuuksien käyttöön liittyvää päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmää koskevaa sääntelyä. Päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmää koskevan kansallisen ja alueellisen sääntelyn osalta haasteena on se, että sääntelyssä on pystyttävä yhteensovittamaan poliittinen päätöksenteko ja viranomaisten velvoitettu uhkia torjuva toiminnallinen johtaminen vaikeissa ja nopeasti muuttuvissa tilanteissa.

Valmiuslaissa tulee huomioida valtion henkilöstön viranhoitovelvollisuus omassa virassaan valmiuslain voimassa ollessa, koska esim. ELY:n henkilöstömäärä on varsin suppea ja kuitenkin po. virastoilla on merkittävä tehtäväkenttä valmiuslain mukaisissa viraston vastuutehtävissä ja lisähenkilöstöä ei ole pikaisesti saatavissa.

Valtion aluehallinnon uudistuksessa nykyisten ELYjen jatkajien rooli tulee olemaan erittäin merkittävä kansallisesti, koska ELYt ovat jatkossa ainoita alueellisia valtion viranomaisia, joiden tehtävät liittyvät turvallisuustoimijoiden toiminnan ulkopuolelle arjessa, mutta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ne ovat osa yhteiskunnan toimivuuden turvaamista. ELYjen osaaminen jatkossakin mm. elinkeinoelämän, alkutuotannon, liikenteen ja alueellisen viranomaistoiminnan toimijoina on ainutkertaista osaamista alueillaan eri ministeriöiden ja johtovastuussa olevien viranomaisten alaisina paikallisviranomaisina.

Pukkinen Jaakko
Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus - Epetelä-
Pohjanmaan ja Pohjanmaan ELY-kekkukset

